

AZ INTERNETES TARTALOM JOGI SZABÁLYOZÁSA

Az internet alapvető különbségei más médiafelületekhez képest

Az internet bizonyos tekintetben különbözik a többi, hagyományosnak nevezhető médiától. Jellegében inkább a nyomtatott sajtóra hasonlít, hiszen nincs olyan frekvenciaszűkösség, mint a klasszikus elektronikus médiumok esetében. Ám az internet esetében – a nyomtatott sajtóval ellentétben – alacsony a belépési küszöb: kevés befektetéssel lehet véleményt formálni, amely emberek széles köréhez juthat el. Bár egy komoly internetes médium üzemeltetésének költségei vetekszenek egy nyomtatott lap fenntartásával, szélsőséges esetben egy internetkávézóban megírt blogbejegyzés is képes befolyásolni a közvéleményt, ezáltal médiaként működni a szó klasszikus értelmében.

Jogi szempontból releváns különbség, hogy míg a nyomtatott sajtóban és az elektronikus médiumokban megjelenő tartalom egyszeri, és a megjelenés után röviddel már nem mindenki számára elérhető, addig az interneten megjelenő tartalmak gyakorlatilag időkorlát nélkül hozzáférhetők. Így a jogsértő tartalmak is folyamatosan megvalósítják a jogsértést, amíg aktív cselekvéssel el nem távolítják azokat az internetről.⁴⁰⁸

Az internet kifejezés jelölheti egyrészt azt a globális hálózatot, ami kapcsolatot teremt az egyes felhasználók vagy a kisebb, lokális hálózatok között. Másrészt a köznyelv internetként utal az ezen a hálózaton hozzáférhető tartalmakra is. Fontos elkülöníteni az internet technikai és tartalmi oldalának szereplőit, hiszen a jogi megítélésük is különböző.

Bár olyan fórumok, ahol a résztvevők információt cserélhettek, az internet elterjedésének legelső szakaszától léteztek, a profitorientált internetes sajtó hírszolgáltatás-felületei eleinte a hagyományos nyomtatott sajtóra hasonlítottak. Léteztek önálló, csak az interneten működő orgánumok, majd idővel megjelentek a nyomtatott, neves lapok online megfelelői is.⁴⁰⁹ Ezek a felületeken jellemzően fizetett újságírók készítettek cikkeket a nyomtatott sajtó műfajaiban. Az internethez való hozzáférés növekedésével és a technika fejlődésével párhuzamosan először a felhasználók által készített weboldalak jelentek meg, ami később az ún. web 2.0 (webkettő) kifejlődéséhez vezetett. A webkettő a felhasználók interaktivitására épít, fontos eleme az ún. *user-generated content*, vagyis a felhasználók által előállított tartalom, ami bizonyos esetekben a szerkesztett tartalommal azonos súlyt kap.

A webkettős közegben terjedtek el a blogok. Ezek kezdetben személyes webnaplók voltak, amelyeket egy vagy több személy szerkesztett bizonyos tematika alapján. A tartalom bejegyzésekben, ún. posztokban jelent meg, melyek fordított időrendben követték egymást a blog felületén: legfelül volt olvasható a legújabb bejegyzés, és a böngészőben lefelé görgetve lehetett hozzáférni a korábbi posztokhoz.

A blogok megjelenése és elterjedése alapjaiban változtatta meg az internetes médiaképet. Korábban a tartalom-előállítás professzionális újságírók mindennapi munkája volt, akik mögött kisebb-nagyobb, de jogi személyiséggel rendelkező szerkesztőségek álltak, illetve minden kiadott vagy bemutatott tartalomnak volt felelős szerkesztője, aki, ahogyan a neve is mutatja, felelősséget vállalt a tartalomért. A blogok elterjedésével az önálló felhasználó lehetőséget kapott arra, hogy kifejtse a véleményét. Ehhez nem volt szüksége sem tőkére, sem egy támogató szerkesztőségre, sőt még arra sem, hogy a tartalom-előállítás technikai

408 Az érem másik oldala, hogy a jogsértő tartalmak teljes kiirtása az internetről gyakorlatilag lehetetlen. Az eredeti közlőt ugyan kötelezheti a bíróság a tartalom eltávolítására, de addigra már jellemzően számos másolat lesz elérhető a tartalomról, melyek csak újabb, idő- és költségigényes jogi eljárás eredményeként tehetőek elérhetetlenné, melynek ideje alatt újabb másolatok készülhetnek. Az internet ezen tartalomszorzó jellege megkérdőjelezi az ilyen eljárások hasznosságát.

409 Ez a folyamat mára eljutott oda, hogy régóta működő nyomtatott lapok offline kiadásai szűnnek meg, és csak az online ágazat működik tovább. Ez történt például a Newsweek magazinnal, ami később újraindította a print lapot, vagy a német kiadású Financial Timeszal, ami végleg megszűnt nyomtatott formájában, és csak az interneten él tovább.

feltételeihez különösebben értsen. Az ingyenes és könnyen kezelhető blogmotorok lehetővé tették, hogy a blogok és az őket szerkesztő bloggerek csak a tartalomszolgáltatásra koncentrálnak széles tömegeket érjenek el. A szerkesztőség nélküli médiumok kezdetben komoly jogi problémákat szültek, melyek egy része a mai napig megoldatlan maradt.⁴¹⁰ Ha érdekes vagy különleges volt a tartalom, a blog hamar erős és stabil olvasótáborra tehetett szert, a különböző blogokat gyűjtő oldalaknak köszönhetően pedig egy-egy poszt akár a híroldalak cikkeinek olvasottságával is képes volt felvenni a versenyt. Ez természetesen a hirdetések piacán is komoly változást jelentett, és kezdetben csak a legsikeresebbek, majd egyre több blogger is képes volt megélni a blogjából. Ezt kihasználva születtek meg az olyan híroldalak, amelyek bloggerek posztjainak a becsatornázásával és rendszerezésével állítottak elő újszerű tartalmat⁴¹¹. A bloggerek nem álltak alkalmazásban, posztonként fizették őket.

Az internethez való csatlakozás lehetőségét az internetszolgáltatók (*internet service providers*) biztosítják a felhasználók számára. Az internetszolgáltatók olyan, általában profitorientált vállalatok, amelyek az internethez való hozzáférés fizikai és technikai hátterét biztosítják. Kezdetben a telefonkábelek rendszere biztosította az internethez való hozzáférést, míg manapság már sokkal fejlettebb technológia révén, például vezeték nélküli hozzáféréssel internetezhetünk. Az interneten közzétett tartalomnak szüksége van egy tárolóra, ahol fizikailag megtalálható és ahonnan bármikor hozzáférhető. Ezt a tárhelyszolgáltató biztosítja. A tartalmat feltöltik a tárhelyre és kap egy saját hozzáférési útvonalat, amit URL-nek nevezünk (*uniform resource locator*). Az URL csak egy tartalomhoz kapcsolódik, és az URL megadásával a felhasználó addig férhet hozzá az adott tartalomhoz újra és újra, amíg a tárhelyszolgáltató azt hozzáférhetővé teszi a tárhelyén. A tárhelyszolgáltató és a tartalomszolgáltató egybe is eshet – például a nagy internetes lapok saját tárhelyen szolgáltatnak saját tartalmat –, míg el is válhatnak egymástól: ennek tipikus esete a blog, amikor a tárhelyet a blogszolgáltató, a tartalmat a tartalomszolgáltató, a felhasználó adja.

Ez az elválasztás azért is fontos, hogy eldönthető legyen, kit kell felelősségre vonni a jogsértő tartalomért. Alapvetés, hogy a tartalom szolgáltatója felel, ám előfordulhat olyan eset, hogy a tartalomszolgáltató az internet adta speciális technikai lehetőségeknek köszönhetően meg tudja tartani anonimitását. Ebben az esetben felelhet a tárhelyszolgáltató is, végső soron pedig az internetszolgáltató is kötelezhető a jogsértő tartalom hozzáférhetetlenné tételére, vagyis arra, hogy a tartalomhoz kapcsolódó URL megadásával ne lehessen elérni a jogsértő tartalmat.

Ezt a kérdést igyekszik szabályozni az elektronikus kereskedelmi szolgáltatások, valamint az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások egyes kérdéseiről szóló 2001. évi CVIII. törvény (a továbbiakban: Ektv.). Az Ektv. a belső piacon az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások, különösen az elektronikus kereskedelem egyes jogi vonatkozásairól szóló Európai Parlament és az Európai Tanács 2000/31/EK irányelvét (2000. június 8.) ülteti át a magyar jogba. Főszabályként a szolgáltató felel az általa rendelkezésre bocsátott, jogszabályba ütköző tartalmú információért (Ektv. 7. § (1) bekezdés). Az Ektv. 7. § (2) bekezdése megenged olyan eseteket, melyekben a közvetítő szolgáltató – praktikusan a tárhelyszolgáltató – nem felel bizonyos tartalmakért, a (3) bekezdés pedig rögzíti, hogy a közvetítő szolgáltató nem köteles ellenőrizni az általa csak továbbított, tárolt, hozzáférhetővé tett információt, továbbá nem köteles olyan tényeket vagy körülményeket keresni, amelyek jogellenes tevékenység folytatására utalnak.

Az európai irányelv és a törvény is az ún. notice and takedown (értesítés és eltávolítás) elvét követi: vagyis ha a tárhelyszolgáltatót értesítik arról, hogy jogellenes tartalom található a

410 Ilyen például, hogy sajtó-helyreigazítási eljárás folytatható-e bloggal szemben. A hatályos magyar jogszabályok és a joggyakorlat egyelőre elzárkózik ettől a lehetőségtől.

411 Magyarul a jelenségről bővebben: <http://index.hu/velemeny/2011/02/07/lehet-e-mediabirodalmat-epiteni-a-balos-hisztire-amerikaban/>

tárhelyén, és az értesítést követően eltávolítja azt, akkor mentesül a felelősség alól. Ez az elv feltételezi, hogy a tárhelyszolgáltató az értesítésig nem tudott a jogellenes tartalom létezéséről a tárhelyén, és hogy az értesítést követően a lehető legrövidebb időn belül eltávolította azt.

Az internetre eleinte sokan a szólásszabadság legtisztább terepeként tekintettek. Később nyilvánvalóvá vált, hogy a tartalom népszerűvé válásában fontos szerepet játszanak az ún. *gatekeeperek*, magyarul kapuőrök. A kapuőrök azok a köztes szereplők, akik a tartalomszolgáltató és a tartalom fogyasztója között helyezkednek el. Lehetnek hírgyűjtő oldalak vagy keresőmotorok üzemeltetői, újabban pedig a közösségi média is ilyen szerepet lát el. A gatekeeperek megszűrik a tartalmakat a felhasználó korábbi prioritásai és saját üzleti érdekük függvényében, felkínálva ezzel fogyasztásra az információk meghatározott körét a felhasználónak. Ez a tevékenység veszélyeket rejt magában, hiszen bizonyos, a gatekeepereknek nem kedves tartalmak elveszhetnek az internet információtengerében, míg egyes tartalmak favorizálásával bizonyos kérdésekről könnyen egyoldalú képet lehet tární⁴¹² a felhasználó elé.

Jogellenes tartalomra adható reakciók az interneten

A hagyományos médiumokkal szemben az internet sajátja, hogy a jogellenes tartalom az URL megadásával mindaddig változatlan formában elérhető, amíg azt el nem távolítják vagy elérhetetlenné nem teszik. A tartalom önkényes szűrése, az állami cenzúra a diktatúrákban jellemző; jogállami keretek között az internet szabályozásának erős törvényi garanciákkal kell rendelkeznie a véleménynyilvánítás szabadságának védelmében.

Különbséget kell tenni a jogellenes és a káros tartalom között. Míg a gyermekpornográfia a világon szinte mindenhol jogellenes, és ezért az állam erős eszközökkel lép fel ellene, addig a szexuális tartalom károsnak minősülhet például a gyermekekre, éppen ezért bizonyos korlátozásokkal tehető csak közzé (lásd Smtv. 19. § (2) és (3) bekezdés). Ez a gyakorlatban jellemzően azt jelenti, hogy valamilyen technikai szűrőt építenek be a szolgáltatók a rendszerbe, amely csak akkor engedi továbblépni a felhasználót, ha nyilatkozik arról, hogy már betöltötte 18. életévét. Ám a gyakorlat nem igazolja, hogy ez a megoldás valóban képes lenne elérhetetlenné tenni a pornográf tartalmat a kiskorúak számára.

A jogellenes tartalom esetében is különbség tehető a jogellenesség jellegében. A bűncselekményt megvalósító tartalom esetében sokkal szigorúbb a jog, mint a polgári jog sérelmét okozó tartalommal szemben, és az adott tartalom eltávolításának is sokkal erősebb eszközei szerepelnek a jogrendszerben. Ezeknek az eszközöknek a hatékonysága azonban további kérdéseket vet fel.

Polgári jogi szankciók

A polgári jogi jogsértések – jellemzően személyhez fűződő vagy szerzői jogok tekintetében – esetén a bíróság a jogsértést megállapító ítéletében a felperes kérelmétől függően a jogsértés megállapítása mellett a jogsértő állapot megszüntetésére is kötelezheti a tartalomszolgáltatót vagy a tárhelyszolgáltatót.

Büntetőjogi szankciók – Elérhetetlenné tétel, blokkolás

A büntető törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (a továbbiakban: Btk.) az Intézkedések című fejezetben szabályozza az elektronikus adat végleges hozzáférhetetlenné tételét. Az elérhetetlenné tétel során a bíróság az elektronikus adatot a tárhelyén a nyilvánosság számára hozzáférhető módon tároló tárhelyszolgáltatót kötelezi arra, hogy akadályozza meg a tartalomhoz való további hozzáférést a közönség számára.

412 A gatekeeperek szerepének változásáról lásd pl. John Girdwood: Challenging Traditional Gate-Keeping Power & Control: How New Media Transcended Conventional Mass Media Roles